

ПАМ'ЯТЬ ДИТИНСТВА У ПОЕЗІЯХ МИКОЛИ ВІНГРАНОВСЬКОГО ДЛЯ НАЙМОЛОДШИХ ЧИТАЧІВ

Куца Лариса

*кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри філологічних
дисциплін початкової та дошкільної освіти Тернопільського
національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
larkutsa@ukr.net*

Микола Вінграновський – визнаний майстер у царині української поезії для дітей. У його поетичних творах присутня незвичайна магія слова, дивний чар, який дослідники називають «мудрим казковим дивосвітом» (М. Салига). У доробку поета – чотири поетичні збірки, адресовані наймолодшим читачам («Андрійко-говорійко» (1971), «Мак» (1973), «Літній ранок» (1976), «Ластівка біля вікна» (1981)). Як представник українського шістдесятництва, М. Вінграновський і сьогодні продовжує перебувати в епіцентрі зацікавлень дослідників, які розглядають його творчість як явище неординарне. Багатьох вчених науково зацікавлювала саме поезія М. Вінграновського для дітей. Так, М. Салига порівнював прихід у поезію «величного Маестро» із появою у ній «святості і чистоти Духу» [2, с. 5]. Зрозуміло, що в українському літературознавстві ще належно не оцінено твори для цієї категорії читачів. Тому нашою дослідницькою метою є окреслити мотив пам'яті дитинства у деяких поезіях М. Вінграновського для наймолодших.

Поет свого часу запропонував українським дітям «щось таке», про що вони досі не читали. Йдеться насамперед про образність поетичних творів, про їхній пафос, найперше життєствердний оптимізм, про високу напругу думки. Майже всі адресовані дітям вірші можна віднести до перлин української поетичної творчості, які можуть прикрашати на сьогодні найкращі антології та хрестоматії для малих читачів. Одразу слід зазначити, що у фрагментах поезій М. Вінграновського малий читач не знаходить пасивності, бо усе тут перебуває у взаємодії, в русі, у динаміці. Все це і творить відповідний настрій:

*Джмелі спросоння – буц! – лобами!
Попадали, ревуть в траві.
І задзвонили над джмелями
Дзвінки – дзвіночки лісові [1, с. 183].*

Вчені-теоретики дитячої поезії завжди підкреслювали важливість динамізму у ліричному жанрі, який твориться насамперед з допомогою нанизання дієслів:

*...Грім гримів,
Він так любив гриміти,
Що аж тремтів, що аж горів
На трави і на квіти [1, с. 186].*

Цитована поезія М. Вінграновського чітко увиразнює висловлене вище. Як видно, поет інтуїтивно відчував важливість дієсловонанизуювання у творах для дітей наймолодшої вікової категорії.

У яскравих ліричних замальовках поет акцентує на тих деталях, які особливо зацікавлюють дітей, торкаючись їхніх дитячих інтересів. Одночасно він не дозволяє собі одноманітності, поліфонізує свої розмови з дітьми, надаючи творам таким способом як ідейної, так і тематичної різноманітності. Одночасно у поезіях М. Вінграновського для дітей прочитуємо елементи казковості і навіть загадковості, які особливо активізують дитяче мислення:

*Озирнулись маки: Що таке?
Вітер крикнув макам: – Утікайте!
Голови червоні пригинайте
і тікайте, бо воно таке!
Потолоче, витолоче, вимне!
Гляньте: від кульбаби тільки пух! [1, с. 180].*

У цьому творі сила загадки досить потужна. Уява малого читача активно працює в плані здогаду. У наведеному уривку автор не скриває від нього таємниці – він відкриє її вже в двох останніх рядках:

*Хто воно, ніхто в дворі не знає,
Лиш одне – говорить воно: му-у-у! [1, с. 180].*

Розлогу художню інтерпретацію у поезіях М. Вінграновського для дітей знаходить образ Батьківщини. Для цього автор використовує лексеми із значеннєвим наповненням смаку, кольору, запаху тощо. Наприклад, *мед, борщ, пишоно* («Наша річка») передають смакові відчуття рідного дому, його щедрість і тепло. Контекстуальне значення таких лексем набуває здебільшого значення розлогого художнього образу: «Я річечку оцю в городі в нас під кленом, / Як тата й маму і як мед люблю». Тут варто додати, що *річечка* у М. Вінграновського – не просто звичайна собі річечка, вона рідна, вона – *доня* Дніпра. Дослідники уже неодноразово відзначали, що патріотичні мотиви поезії М. Вінграновського виражаються за допомогою образу Дніпра, який «тече» через усю його поезію. Малий

герой у поета свідомий своїх патріотичних почуттів, які він по-своєму і виявляє:

*Ластівко біля вікна...
Діток твоїх би до хати
Я научу їх писати:
Небо, Дніпро, горобець* [1, с. 192].

Формотворча основа образів М. Вінграновського дуже багатоманітна. Поет вдається до найрізніших форм їх творення. Наведемо деякі приклади, щоб наочно побачити своєрідну полігамію способів творення поетичної фрази: «Дрімайлику ж тим часом зацвіла / Під вусом, під самесеньким ромашка!», «І сонна тиша сонним язиком / Шепоче саду сиву коліскову», «А росте у зайця довгий хвіст – / Довгий хвіст – від лісу через міст». Маємо три поетичні фрази, і всі вони не однакові за способом художньої будови.

Поезію М. Вінграновського для дітей наскрізь пронизує емоція радості буття, яка формує багатогранну палітру її настроїв. Серед них особливо виділяється радісний настрій малого ліричного героя від споглядання краси і таємничості світу:

*Що роблять сонце й місяць вдвох,
Коли в снігах біліє мох,
На сіножать сніги сніжать
І снігурі в снігу лежать?* [1, с. 184].

Ліричний герой М. Вінграновського перебуває повнотою у настрої споглядання, і той настрої стає елегією його душі. Так само яскраво виражений настрій радості від пізнання себе у цьому світі. Він пронизує насамперед такі поезії, як «Прилетіли гуси, сіли у воротях...», «Мизатий хлопчик, як горобчик...» та інші. Радість від споглядання світу та пізнання його краси у виразно належно вибрана поетична манера спілкування автора-поета з дітьми-читачами. Їй підпорядковані образність і поетичні засоби. Глибинною пісенністю, наприклад, оповита сцена зустрічі малого ліричного героя поезії «Прилетіли гуси, сіли у воротях...» із першими птахами. «Прилетіли гуси, сіли у воротях, / Оті білі гуси в червоних чоботях...», – так майже по-фольклорному відкривається перед дитиною світ природи. Експресивна художня деталь *червоні чоботи*, яка гостро апелює до зорових відчуттів, як і в народній казці «Коза-Дереза», підсилює фольклорну стихію поезії. Гуси в «хустинках рябеньких» відіграють роль серйозного персонажа у процесі самопізнання ліричного героя. Так мимоволі постають алузії до пасіння гусей дітьми, як, наприклад, у «Грицевій шкільній науці» І. Франка. Отже, внаслідок зустрічі із

гусьми ліричному героєві належить зробити висновок: ще зарано йому пасти гусей.

Красивий світ відкриває для себе «мизатий хлопчик», який крокує під дощем («Мизатий хлопчик, як горобчик...»). Настроєм радості пронизані нюхові та зорові образи-ситуації, в оточенні яких, як у чудовому саду, перебуває «хлопчик, як горобчик»:

*А фіолетово, а синьо
При хаті півники цвітуть!
Цвіте над півниками слива,
І абрикоса пахне тут [1, с. 190].*

Поетія наповнена улюбленою колористикою її автора – синій та фіолетовий колір весняних квітів, а також весняними запахами сливи та абрикоси, які квітуть у цей весняний час на очах у малого «мизатого хлопчика».

Отже, оптимістичний світогляд та високі естетичні засади Миколи Вінграновського сформували його новаторську, відмінну від приземлено-побутової, дитячу поезію, яка відзначається багатою настроєвою гамою, інтуїтивним сприйняттям світу, інтелектуальною багатоглибкістю і високою художністю.

Список джерел

1. Вінграновський М. С. Вибрані твори / передм. І. Дзюби. Київ : Дніпро, 1986. 463 с.
2. Салига Т. Поет – це слово. Це його життя... *Микола Вінграновський. Вибрані твори : У 3 т.* Тернопіль : Богдан, 2004. Т. 1. С. 5–54.